

ЖАНОЧАЯ МЕМУАРЫСТЫКА Ў КАНТЭКСЦЕ БЕЛАРУСКАЙ ПРОЗЫ XIX СТАГОДДЗЯ

I. A. Бурдзялёва

*Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт
Мінск, Рэспубліка Беларусь
Burdzialova@gmail.com*

У артыкуле звяртаецца ўвага на праяўленыя ў жаночай мемуарыстыцы спавядальнасць, аналіз інтэлектуальна-духоўнага вопыту, псіхалагізм, фарміраванне традыцыі паказу чалавека ў сферы прыватнага жыцця.

Ключавыя словы: мемуарная літаратура; гендарныя асаблівасці; сфера прыватнага жыцця; псіхалагічныя адкрыцці.

WOMEN'S MEMOIRS IN THE CONTEXT OF BELARUSIAN PROSE OF THE XIX CENTURY

I. A. Burdzialova

*Minsk State Linguistic University
Minsk, Republic of Belarus
Burdzialova@gmail.com*

In this article attention is drawn to the confession in women's memoirs, the analysis of intellectual and spiritual experience, and the features of psychologism. It also covers the idea of how traditions of depicting a man's private life were formed.

Key words: memoir literature, gender features, sphere of private life, psychological discoveries.

Шматмоўная проза Беларусі XIX стагоддзя развівалася на скрыжаванні розных мастацкіх сістэм. Пачынаючы з 40-х гадоў, побач з моцнымі асветніцкімі традыцыямі, па-ранейшаму актуальным рамантызмам назіраецца пільная ўвага да рэалістычных тэндэнцый. Пазначаючы з'яўленне новых эстэтычных арыенціраў, Ю. І. Крашэўскі ў 1852 годзе пісаў: «Dickens w Anglii, Balzak we Francji, Gogol w Rosji – nową otworzyli epokę, nową szkołę powieści, opartej na obrazowaniu rzeczywistości. Pod ich piórem powieść stała się z celem moralnym obrazem epoki, odtworzeniem wiernym (o ile sztuka wierną być może i powinna) życia ludzkiego, niejako historią współczesną społeczności» [цыт па: 9, с. 174]. Новыя эстэтычныя запатрабаванні выявіліся не толькі пад уплывам заходнееўрапейскай літаратуры, у якой рэалізм ужо заняў дамінуючую пазіцыю, але найперш у выніку светапоглядных зрухаў, якасных змен у культурным кантэксце і эстэтычнай свядомасці ліцвінска-беларускага грамадства.

Адметнай часткай прозы з'яўляюцца творы мастацка-дакументальнага характару, так званая «альтэрнатыўная літаратура» (Г. Гачаў), да якіх адносяць мемуары, успаміны, аўтабіяграфіі, дзённікі, нататкі, эпісталарыі. Такага роду тэксты ў вялікай колькасці ствараліся аўтарамі XIX стагоддзя. Літаратура сентыменталізму і рамантызму легітымізавала асабовы, індывідуальны характар творчасці, прапанавала неабмежаваную свабоду мастацкага самавыяўлення. Пад уплывам рэалістычных тэндэнцый у мемуарнай літаратуры развіваюцца істотныя змены, усё большую ўдзельную вагу набывае так званы Я-герой, яго асабова-псіхалагічны і сацыякультурны вопыт, праблемы асабістага, партыкулярнага характару. Жыццёвы і духоўны досвед пісьменніка становіцца асноўным «будаўнічым

матэрыялам» для аднаўлення эпохі, падзей гістарычна-значных або прыватных, бытавых. Нягледзячы на абавязковую наяўнасць суб'ектыўнага ў мемуарах, іх значнасць, багацце і глыбіню асэнсавання пададзенага матэрыялу справядліва падкрэсліў Л. Я. Гаранін, назваўшы мемуары «літаратурай сацыяльных, гістарычных і філасофскіх праблем» [1, с. 4].

На непасрэдную сувязь аўтабіяграфічнай літаратуры і белетрыстыкі звяртаў увагу Л. Лосеў: «Нам падаецца, што ў асноўным мемуары ёсць разнавіднасць аднаго з жанраў мастацкай прозы, а менавіта рамана. Любы мемуарны твор – гэта раман, у якім у якасці матэрыялу выкарыстаны не фіктыўныя, а рэальныя падзеі» [цыт. па: 7, 103]. Сярод успамінаў, пакінутых нам былымі паўстанцамі, удзельнікамі вайсковых кампаній, знанымі пісьменнікамі, навукоўцамі, годнае месца займаюць творы жанчын-мемуарыстак: Ганны з Рэйтанаў Герыч (1789–1857), Евы з Вяндофаў Фялінскай (1793–1859), Альжбеты з Рудамінаў Пакаш (1804 – пасля 1860-х), Габрыэлі з Гюнтэраў Пузыні (1815–1869), Алены Скірмунт (1827–1874). Аўтабіяграфічная проза названых аўтарак у выніку гендарных асаблівасцяў вылучаецца сярод мемуарных тэкстаў XIX стагоддзя. Найперш, жаночыя мемуары інтравертныя па характары, адзначаны большай індывідуалізацыяй і суб'ектыўнасцю, большай эмацыянальнасцю і рэфлексійнасцю. Жанчыны-мемуарысткі не схільныя разглядаць сябе ў кантэксце значных падзей грамадска-палітычнага ці культурна-гістарычнага жыцця, а скіраваны пераважна на прыватна-асабістае і індывідуальнае. Падругое, у прадметна-тэматычным плане жанчын-мемуарыстак галоўным чынам цікавіць адлюстраванне сямейна-бытавой сферы, стасункаў сяброўскіх і суседскіх. Так, напрыклад, 1812 год або Лістападаўскае паўстанне, якія давялося перажыць некаторым аўтаркам мемуарных твораў, апісваюцца ў той ступені, у якой яны непасрэдна закранулі іх асабіста або іх сем'і, паўплывалі на жыццё бліжэйшых сваякоў і знаёмцаў. У Ганны Герыч падзеі Напалеонаўскай кампаніі паказаны праз успрыняцце яе старэнькай бабулі, якая пражыла шмат гадоў, «не ведаючы, што робіцца ў свеце. Яе палітыкай былі малітва і міласць, а штодзённай газетай – Евангелле... і ў гэтай яе несвядомасці надышоў 1812 год...» [2, с. 33]. Больш падрабязна, праз прызму ўласнага лёсу і асабістага вопыту гэты час адноўлены ва ўспамінах Альжбеты Пакаш і Евы Фялінскай. Ён паўстае ў іх мемуарах ва ўсёй паўнаце жыццёва-побытавай канкрэтыкі і таму, нягледзячы на характэрны момант суб'ектыўнасці, а можа нават дзякуючы яму, стварае ўражанне поўнай праўдзівасці і дакладнасці. Пры гэтым сапраўднасць, а не выдуманасць пададзенага матэрыялу забяспечвае павышаную цікавасць чытача. Адсутнасць шырокай гістарычнай панарамы кампенсуецца казуальнасцю і ўнікальнасцю асабістага жыццёвага вопыту аўтарак мемуарных твораў. Суб'ектыўнае перажыванне рэальнага факта ў спалучэнні з багаццем мастацкіх магчымасцей яго адлюстравання з'яўляецца найважнейшым здабыткам дакументальна-мастацкай прозы.

У жаночых мемуарах аднаўляецца мікрагісторыя, гісторыя штодзённасці, глыбінны, не зафіксаваны афіцыйнай гістарыяграфіяй, пласт бытавога жыцця, які тым не менш з'яўляецца падмуркам вялікіх і маштабных падзей. Невыпадкова жаночыя мемуары прыцягваюць увагу навукоўцаў у рэчышчы даследавання папулярнай у другой палове XX стагоддзя гісторыі паўсядзённасці. Ева Фялінская, разумеючы важнасць сваіх успамінаў для пазнання і асэнсавання гістарычнага працэсу, сярод мэт сваіх мемуараў вылучае наступную: «Historya nakreśli zapewne wydatniejsze rysy i główne przejšcia, ale dzieje domowe rodów, z których się układało tło dziejów ogólnych, szególnie rodzin nie stojących na pierwszym planie obrazów historycznych, a jednak stanowiących swoją masą główną treść narodu, utoną bezwzręczenia w niepamięci, jeżeli pióro naocznych świadków... nie wyrwie je zapomnieniu» [8, с. 8].

У сваім развіцці мемуарыстыка абапіралася на дасягненні мастацкай літаратуры, а з другога боку мела на яе зваротнае ўздзеянне. У жаночых мемуарах паўстаюць такія ўнікальныя пластычныя малюнкi бытавога жыцця і канкрэтыка рэчаіснасці, якія рэдка можна знайсці ў тагачаснай мастацкай прозе. Напрыклад, мемуары Альжбеты Пакаш паказваюць традыцыйны побыт, заняткі і забавы заможнай шляхецкай сям'і, насычаны вялікай колькасцю дэталёвых апісанняў мэбляроўкі і ўбранняў пакояў, сталовых сервізаў і страў, з якіх звычайна складаліся сямейныя сняданкі, абеды і падвечоркі з канкрэтызацыяй, што ж елі і пілі, вопраткі, штодзённых і святочных жаночых строяў, з пазначэннем колеру і выкарыстанай матэрыі. Захапіўшыся апісаннем тагачаснай моды, упрыгожванняў, капялюшыкаў, яна, напрыклад, піша: «Апісваючы далей тагачасныя строі, я павінна ўспомніць пра салопы» [4, с. 332]. Ва ўспамінах А. Пакаш бытаапісальніцкія мініяцюры, насычаныя зрокавымі вобразамі, дапамагаюць аднавіць паўнаватарасны, каляровы і стракаты вобраз рэчаіснасці ў яе матэрыяльным увасабленні, стварыць настрой эмацыянальнай далучанасці да жыццёвых падзей аўтаркі і гераіні мемуарнага апаведу. Чытач можа лёгка ўявіць сабе па апісаннях Альжбеты Пакаш сямейныя ўрачыстасці, напрыклад, з нагоды

імянін маці, баўленне часу, забавы, гульні ў модны тады бадмінтон. Яна жыва перадае свае ўспаміны пра першы візіт у бацькоўскі дом яе будучага мужа Юзафа. З адлегласці часу мемуарыстка прыгадвае, як той, цырымонна кланяючыся здалёк, ідзе да яе праз залу. Пры гэтым аўтарка «*siebie widzę w światło-szafirowej do gorsu, do krótkich rękawek sukience, z przerzuconym pstrokatym trykotowym szalikiem na ramionach, jak nazajutrz miałam faworytny muślinek różowy, z trzewiczkami i wstęgą na pasie majową, z jekką na szyi chusteczką różową gazową. A była wtedy wcale niebrzydką panna Eliza*» [10, с. 501]. Расійская даследчыца Н. Пушкарлова выказала слухныя заўвагі, што менавіта жаночыя мемуарныя тэксты XIX стагоддзя, прама ці ўскосна, падштурхнулі літаратуру да пераасэнсавання грамадскіх каштоўнасцяў і арыенціраў у бок прыватнай сферы жыцця чалавека, на што ў поўнай меры адважылася толькі наступнае, XX стагоддзе [5, с. 69]. Думаецца, што гэта заўвага тыпалагічна карэктная і для твораў беларускіх мемуарыстак.

Жаночая мемуарыстыка назапасіла не толькі вялікі патэнцыял паказу прыватнага чалавека ў сферы прыватнага жыцця. Яна дапускала значна большую свабоду ў выражэнні асабовага, індывідуальнага ва ўспрыняцці навакольнага свету. Невыпадкава даследчыкі называюць дакументальна-мастацкую літаратуру эгадакументамі, тым самым падкрэсліваючы, што «Я» з'яўляецца галоўным кампанентам мемуарнага тэксту, а асабовы пачатак – яго найважнейшай відавочнай рысай. Е. Фялінская адкрыта сцвярджае суб'ектыўны характар сваіх мемуараў і ў прадмове да «Успамінаў» падкрэслівае непазбежнасць эмацыянальнага перажывання мінулага, яго індывідуальнай інтэрпрэтацыі: «*każdy człowiek, ... gdy porusza z prochu przeszłość i wskrzesza ją do nowego życia, jest pod wpływem wrażeń, i nie może od nich się obronić, pod karą martwości w jego utworze*» [8, с. 10]. Таму ў мемуарах «*zostawiam cienie wywołane moją miłością, ożywione moim duchem, w takiej formie, w jakiej zmartwych powstały w mojem sercu i w mojej wyobraźni*» [8, с. 10].

У жаночых мемуарах праяўляецца значна больш самарэфлексіі, увагі да станаўлення асобы ва ўзаемадзеянні з навакольным светам. Натуральна, што названыя мемуарныя творы адрозніваюцца паміж сабой ступенню самапрэзентацыі і глыбінёй самавыяўлення іх аўтарак. Па надрукаваных у рыўках «*Wspomnień Litewskich*» Ганны Герыч яшчэ складана рэканструяваць характар і духоўны тып іх аўтаркі. Мемуарны тэкст у асноўным арганізаваны як серыя гістарычных партрэтаў ці нарысаў, прысвечаных выбітным асобам: роднаму дзядзьку Тадэвушу Рэйтану, Радзівілу пане Каханку, каларытным постацям бабулі і дзядулі па матчынай лініі, дбайным гаспадарам Дактаровічаў і мястэчка Раманава на Случчыне. Буйныя мемуарныя фрагменты звязаны паміж сабой досыць ашчаднымі рэфлексіямі аўтаркі. Разнастайныя эгадакументы пакінула Алена Скірмунт. Гэта найперш багаты эпістальрыі і дзённік-травелог з зафіксаванымі ўражаннямі аўтаркі пра падарожжа да месца ссылкі, горад Тамбоў. У адкрытых, шчырых і вельмі асабістых лістах да мужа, блізкай сяброўкі, сваякоў і знаёмцаў у поўнай меры раскрываюцца розныя бакі характару Алены Скірмунт, вядомай мастачкі, скульптара, патрыёткі свайго краю, сведкі і ўдзельніцы падзей 1863 года. Пры гэтым лісты Алены Скірмунт дастаткова інфарматыўныя, што дазваляе аднавіць цэласны вобраз іх аўтара.

Найбольшую цікавасць маюць мемуары жанчын-пісьменніц – Габрыэлі Пузыні «У Вільні і літоўскіх дварах» і пяцітомныя «Успаміны» Евы Фялінскай. Факты рэальнага жыцця, пры ўсім імкненні аўтарак да дакладнасці і праўдзівасці, тым не менш адлюстроўваюцца ў іх мемуарах па законах літаратурнай творчасці і набываюць апрача ўсяго эстэтычную вартасць. Рэальнасць падлягае мастацкай трансфармацыі, перажытае алітаратурваецца, пераасэнсоўваецца з адлегласці часу, падрабязнай рэканструкцыі падлягае шлях духоўнага і эмацыянальнага сталення. Аўтабіяграфічная творчасць, па назіраннях даследчыкаў, – плён досыць позняга падагульняючага перыяду пісьменніцкай працы, вынік спеласці пачуццяў і думак [6, с. 30–31]. Стварэнне мемуараў абуджаюць складаныя працэсы саманазірання, калі былыя падзеі не проста апісваюцца з адлегласці часу, а ўваходжанне ў былое дае магчымасць перажываць яго нанова, што робіць вобразы больш глыбокімі і поўнымі.

Унікальнасць мемуарнай спадчыны Евы Фялінскай у тым, што гэта адзіныя аўтэнтчныя мемуары сярод усіх твораў названых аўтарак, выдадзеныя пры жыцці пісьменніцы без купюр. Калі мемуарна-біяграфічныя творы Г. Герыч, А. Пакаш, Г. Пузыні і А. Скірмунт арыстакратычныя, аднаўляюць жыццё вярхоў грамадства, малююць шумнае свецкае жыццё сталіцы, постаці выбітных прадстаўнікоў краю, то ўспаміны Е. Фялінскай паказваюць яе дзяцінства і маладосць, праведзеныя сярод беднай і сярэдняй шляхты на Случчыне і Ігуменшчыне, у глыбокай правінцыі, куды запознена далятае рэха гістарычных падзей. Дарэчы звярнуць увагу, што калі ўспаміны Е. Фялінскай аўтабіяграфічныя і

асабовыя, то мемуары Г. Пузыні больш панарамныя. Калі ў Е. Фялінскай Я-герой акцэнтаваны і на першым плане асоба аўтаркі, то ў Г. Пузыні на першым плане Другі, якога яна падрабязна і добразычліва апісвае. Натуральна, што ў абодвух мемуарных творах дзве гэтыя пазіцыі, Я і Другі, дыялектычна ўзаемадзейнічаюць паміж сабой. Мабыць, невыпадкова, прымаючы пад увагу гарызантальнасць мемуарнага аповеду Г. Пузыні, рэдактары-выдаўцы яе ўспамінаў перамянілі першапачатковую аўтарскую назву «Мая памяць» на іншую, панарамна-аглядавую – «У Вільні і літоўскіх дварах».

Мемуары Е. Фялінскай выразна аўтабіяграфічныя і вылучаюцца моцным асабовым пачаткам і высокім узроўнем аўтарскага самараскрыцця. Фялінская піша: «Zaczynając pisać te wspomnienia, mniej miałam na widoku zebrać wam i przekazać dzieje mego życia, jak raczej skreślić odłamek z okresu, w którym żyłam;.. ale że zawsze byłam punktem środkowym sfery, którą obymowało oko moje,.. uniknąć ciągłych zwrotów do siebie, stało się prawie niepodobieństwem» [8, с. 10]. Нягледзячы на шырокі ахоп рэчаіснасці і інфармацыйную разнастайнасць, мемуары Е. Фялінскай выразна суб'ектна-арыентаваныя. Вертыкальная арганізацыя матэрыялу дапамагае пісьменніцы не столькі зафіксаваць чаргаванне жыццёвых падзей і ўражанняў, паказаць сапраўдны калейдаскоп каларытных постацяў, колькі аднавіць уласную духоўную біяграфію, прасачыць працэс інтэлектуальнага і эмацыянальнага сталення, яшчэ раз з вышыні пражытых гадоў глянуць на ключавыя моманты ўласнага лёсу. Для Е. Фялінскай стварэнне мемуараў найперш ёсць актам самарэканструкцыі і самаспасціжэння. Увага да ўнутранага стану, трапнасць і дэтальнасць псіхалагічнага малюнка, маналогі-роздумы і шматлікія дыялогі, настраёвыя малюнкi прыроды, успрынятыя чулай душой аўтаркі, белетрызаваныя жыццёвыя гісторыі збліжаюць мемуары Фялінскай з раманам, але пры гэтым яны не атаясамліваюцца з ім, захоўваючы жанравыя рысы аўтабіяграфічнай літаратуры. Дарэчы будзе ўгадаць, што на сувязь мемуарыстыкі і псіхалагічнай прозы ў свой час звяртала ўвагу Л. Гінзбург [3, с. 12].

У мемуарах Е. Фялінскай і Г. Пузыня ў першую чаргу абапіраюцца не на літаратурныя штампы, а на рэальную жыццёвую аснову і ўласны досвед, а з другога боку, мемуарная літаратура, не скаваная строгімі жанравымі патрабаваннямі, давала аўтарам большую свабоду для творчага самавыяўлення. У мемуарных творах Фялінскай, апрача імкнення аўтаркі даць малюнак глыбінных трансфармацый ва ўсіх сферах жыцця Літвы-Беларусі на пераломе XVIII – пачатку XIX стагоддзяў, адначасова бачыцца скіраванасць на аналіз і рэвізію ўласнага інтэлектуальна-духоўнага вопыту, на адлюстраванне гісторыі станаўлення асобы. Важныя моманты ці этапы ў жыцці Е. Фялінскай, на якіх яна асабліва канцэнтруе ўвагу (напрыклад: яна – самотная дзяўчынка-сірата ў чужым доме, або яна – маладая паненка ў складанай сітуацыі сардэчнага выбару паміж некалькімі прэтэндэнтамі на яе руку, ці яна – няшчасная маці, якая хавае аднаго за адным сваіх дзяцей), у мемуарах адноўлены з глыбінёй, эмацыянальнай насычанасцю і псіхалагічнай дакладнасцю, якія рэдка сустракаюцца ў тагачаснай прозе. Старонкі «Успамінаў», прысвечаныя яе знаёмству, тады яшчэ Евы Вяндорф, з Герардам Фялінскім, вызначаюцца глыбокім аўтапсіхалагізмам. Аналіз і пераасэнсаванне гэтай важнай падзеі займае большую частку трэцяга тома мемуараў і вылучаецца шчырасцю, дакладнасцю адлюстравання эмацыянальна-псіхалагічнага малюнку і такім высокім узроўнем самараскрыцця аўтаркі, на якія не асмельвалася мастацкая проза XIX стагоддзя. Л. Гінзбург пісала, што «псіхалагічныя адкрыцці, якія на дадзеным этапе ў закончанай форме яшчэ не магчымы ва ўстойлівых кананічных жанрах,.. магчымы ўжо ў пагранічных відах літаратуры – у лістах, дзённіках, мемуарах, аўтабіяграфіях» [3, с. 76].

Сапраўды, знаходжанне мемуараў на перыферыі мастацкай прозы, памежны характар жанру, давалі прастору для мастацкіх эксперыментаў. На думку Л. Я. Гараніна, неафіцыйнае становішча мемуарных твораў мела свае перавагі: «У галіне зместу і ў галіне формы яно адкрывае шырокія магчымасці для наватарскіх увасабленняў» [1, с. 51]. Жаночая мемуарыстыка прапанавала новыя перспектывы мастацкія прыёмы ў паказе прыватна-асабістага жыцця, перадачы жыццёвай канкрэтыкі, якія потым будуць плённа выкарыстоўвацца іншымі жанрамі. Літаратурныя мемуары Е. Фялінскай і Г. Пузыні вызначаюцца вопытам аўтарскага самааналізу, увагай да інтэлектуальна-духоўнага станаўлення асобы, дакладнасцю эмацыянальна-псіхалагічнага малюнка, што было прадуктыўным для далейшага развіцця мастацкай прозы.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Гаранин, Л. Я. Мемуарный жанр советской литературы: ист.-теорет. очерк / Л. Я. Гаранин. – Минск: Наука и техника, 1986. – 223 с.
2. Герыч, Г. З Успамінаў Ганны Герыч з Рэйтанаў / Г. Герыч; (публікацыя В. Гарбачовай) / Г. Герыч // АРСНЕ. – 2011. – № 12. – С. 8–52.
3. Гинзбург, Л. Я. О психологической прозе / Л. Я. Гинзбург. – Л.: Худож. лит., Ленингр. отделение, 1977. – 443 с.
4. Пакаш, А. Успаміны / А. Пакаш // АРСНЕ. – 2014. – № 1–2. – С. 307–361.
5. Пушкарева, Н. Л. У истоков женской автобиографии в России / Н. Л. Пушкарёва // Филол. науки. – 2000. – № 3. – С. 62–70.
6. Стральцова, В. Шлях да сябе: Сучасная аўтабіяграфічная проза як мастацкая сістэма / В. М. Стральцова. – Мінск: Беларус. навука, 2002. – 110 с.
7. Фрайман, И. Д. Русские мемуары в историко-типологическом освещении: к постановке проблемы / И. Д. Фрайман // «Цепь непрерывного предания...»: сб. памяти А. Г. Тартаковского. – М.: РГГУ, 2004. – 364 с.
8. Felińska, E. Pamiętniki z życia / E. Felińska. – Wilno, 1856. – Ser. 1. – T. 1. – 467 s.
9. Literatura krajowa w okresie romantyzmu, 1831–1863. – Kraków. – T. 1. – 1975. – 917 s.
10. Pakoszowa z Rudominów, E. Pamiętniki w wyjątkach / E. Pakoszowa z Rudominów // Kronika Rodzinna, 1887. – T. 9. – № 16 – S. 499–508.

УДК 821.161.3.09

ГІСТАРЫЗМ, САЦЫЯЛЬНАЯ ПРАБЛЕМАТЫКА І ЗАХАВАННЕ ТРАДЫЦЫЙ У ТВОРЧАЙ СПАДЧЫНЕ ЯНА ЧАЧОТА І УЛАДЗІСЛАВА СЫРАКОМЛІ

М. П. Варабей

Нацыянальная акадэмія навук Беларусі

Мінск, Рэспубліка Беларусь

3-Zna@mail.ru

У артыкуле на прыкладах асобных твораў Яна Чачота і Уладзіслава Сыракомлі паказаны гістарызм, сацыяльная праблематыка і захаванне традыцыйнай культуры ў пісьмовай спадчыне XIX ст. На аснове прааналізаваных матэрыялаў робяцца высновы аб ідэйна-тэматычнай блізкасці і ключавых адрозненнях паэзіі Яна Чачота і Уладзіслава Сыракомлі.

Ключавыя словы: шматмоўная беларуская літаратура; XIX стагоддзе; рамантызм; гістарызм; традыцыі; сацыяльная праблематыка.

HISTORISM, SOCIAL PROBLEMS AND PRESERVATION OF TRADITIONS IN THE CREATIVE HERITAGE OF JAN CHACHOT AND WLADYSŁAW SYROKOMLA

M. P. Varabei

National Academy of Sciences of Belarus

Minsk, Republic of Belarus

3-Zna@mail.ru